

van de bevolking. Vonhoff behandelt echter vooral de opvattingen van VVD-politici.

Daarbij aansluitend zijn in het boek in grijze kaders korte biografische schetsen opgenomen van liberale leiders uit de voorgeschiedenis en van VVD-politici. Hierbij is de keuze gemaakt om alleen de levens te beschrijven van reeds overleden politici. Deze schetsen zijn een — doorgaans geslaagde — vermenging van levensfeiten en een karakterschets en zijn los van de hoofdstekst te lezen. Ter verlevendiging en tot vermaak bevat het boek ook kaderstukjes met — niet altijd even geslaagde — anekdotes.

Vonhoff steekt zijn eigen opvattingen over inhoudelijke kwesties maar vooral over personen niet onder stoelen of banken. Met name Nijpels krijgt veel kritiek: deze heeft de partij in een interne crisis gestort door 'chaotisch management' en door zijn 'indiscretie' in de RSV-affaire (182). Bolkestein heeft de partij recent op de weg omhoog gebracht; dat de grootste VVD-verkiezingsoverwinning tot nu toe onder Nijpels tot stand is gekomen, wordt niet gememo-reerd.

Met dat al is het boek geen jubileumboek in de traditionele zin van het woord. Vanuit Vonhoffs persoonlijke betrokkenheid bij de partij is het een mengeling van historische analyse en eigen visie geworden. Wie een persoonlijk beeld van de VVD wil lezen, komt in dit boek ruimschoots aan zijn trekken. Wie een politiek-historische analyse verwacht, zal teleurgesteld worden.

Ruud van den Berg

L. van Bergen, *Voor een wereld één in verscheidenheid. 50 Jaar Wereld federalisten beweging Nederland* (Cahier Studiecentrum voor vredesvraagstukken LXXIV; Den Haag: Wereld federalisten beweging Nederland, Nijmegen: Studiecentrum voor vredesvraagstukken KU Nijmegen, 1998, viii + 146 blz., ISBN 90 71701 66 2).

Het idee van een wereldfederatie vond na de Tweede Wereldoorlog veel weerklank. Het was geen nieuw idee, maar door de recente wereldoorlogen leek dit voor veel mensen de enige garantie voor een langdurige wereldvrede. Met name in Amerika en Europa ontstonden groepen die pleitten voor het instellen van een wereldregering. Staten zouden hun soevereiniteit moeten overdragen aan een wereldregering, mensen zouden wereldburgers worden en wereldwetten zouden de internationale rechtsorde, veiligheid, vrede en mensenrechten regelen. De groepen die de eerste jaren na de oorlog in Nederland ontstonden, werden in 1948 gebundeld in een voorloper van de Wereld federalisten beweging Nederland (WFBN), die op haar beurt was aangesloten bij het Wereldverbond van wereldfederalisten.

Naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van de WFBN in 1998 heeft het bestuur opdracht gegeven aan de historicus L. van Bergen, werkzaam bij het Studiecentrum voor vredesvraagstukken te Nijmegen, om de geschiedenis van de beweging te boek te stellen. Dit heeft geleid tot een compact boekje. In het eerste hoofdstuk wordt in grote lijnen de internationale beweging beschreven, daarna in vijf hoofdstukken de WFBN. De geschiedenis van de WFBN is verdeeld in de volgende perioden: 1948-1955 (Het eerste decennium na de oorlog), 1956-1965 (De jaren van gestage arbeid), 1966-1973 (De jaren van radicalisering), 1973-1989 (Dreigende opheffing en wederopstanding) en 1989-heden (Na de val van de muur).

In de eerste periode was de WFBN geweldig succesvol; zo'n 15.000 mensen waren aangesloten. Toen al snel bleek, zeker na het begin van de Koude Oorlog, dat het doel niet snel bereikt zou worden, daalde de aanhang. Ondanks de a-politieke grondslag van de beweging,

die politiek en religieus neutraal was, werd de WFBN in de jaren vijftig van communisme beschuldigd. Ook interne strijd deed de beweging geen goed. Ten tijde van de eerste anti-atoomprotesten en anti-Vietnamdemonstraties werd de WFBN weer actiever, alhoewel het ledental niet groot meer werd (ongeveer 300 leden in 1998). Beginjaren tachtig werkte de WFBN met andere vredesbewegingen samen in de strijd tegen de kruisraketten. Toen bleek ook weer dat er verschillende stromingen binnen de WFBN waren en dat lang niet iedereen anti-militaristisch was. De anti-kernwapenprotesten werden door sommigen gezien als symptoombestrijding en een korte-termijndoel. De laatste tijd krijgen mensenrechten en milieu als wereldomvattende problemen veel aandacht binnen de WFBN.

Een telkens terugkomend thema is de houding van de WFBN ten opzichte van de Verenigde Naties. In eerste instantie verzetten de internationale en Nederlandse wereldfederalisten zich sterk tegen de Verenigde Naties en pleitten ze voor een algehele herziening van het handvest. In de loop van de periode ging men positiever over deze organisatie denken. Wel bleef men voorstellen doen om de VN democratischer te maken en de soevereiniteit van staten te verminderen. De WFBN heeft in haar vijftigjarige geschiedenis gepoogd om invloed uit te oefenen op regeringen en politici. In hoeverre de WFBN daadwerkelijk bijgedragen heeft aan veranderingen, is niet te meten. De auteur signaleert wel dat een aantal zaken waar de WFBN al lang geleden voor pleitte nu de gewoonste zaak van de wereld zijn.

Het is duidelijk dat de auteur waardering heeft voor de bevologenheid van de wereldfederalisten. Hij merkt in de inleiding (2) op dat hij bij het maken van dit overzichtswerk keuzes heeft gemaakt en dat bepaalde onderwerpen daardoor onderbelicht, of niet behandeld zijn. Het boek geeft vooral een overzicht van de ideeën en doelstellingen van de WFBN. Hoewel het goed is dat de auteur keuzes heeft gemaakt en dit onderkent, blijf je als lezer met vragen zitten. Behalve een paar bekende leden zoals Jan Romein en Jan Tinbergen (die hun bekendheid niet aan de WFBN te danken hebben) krijg je weinig inzicht in wie nu precies de leden van de WFBN waren en wat de werkwijze van het bestuur was.

Een enkele keer wordt een aanzet gegeven tot verdieping. Zo kondigt de auteur op pagina 40 aan dat hij nadrukkelijk stil wil staan bij H. J. Nannen, die gedurende lange tijd voorzitter van de WFBN is geweest en redacteur van het blad Wereldfederatie. Na lezing krijgt de lezer echter niet het idee, meer inzicht in de persoon Nannen gekregen te hebben. Dit neemt overigens niet weg dat het boek bruikbaar is. Door het aanhouden van de grote lijnen is het aantrekkelijk als kennismaking met deze beweging en haar gedachtegoed. Veel jubileumboeken van verenigingen en organisaties blinken immers uit in gedetailleerde beschrijvingen van bestuurlijke perikelen en zijn daardoor nauwelijks leesbaar. Dat is bij dit boek beslist niet het geval.

B. C. Meijerman

F. Hendriks, Th. Toonen, ed., *Schikken en plooiën. De stroperige staat bij nader inzien* (Assen: Van Gorcum, 1998, x + 249 blz, f45,-, ISBN90 223 3380 8).

Vanaf eind jaren zestig klaagden sociale en politieke wetenschappers, bestuurders en politici over de stroperige staat der Nederlanden: besluitvorming in Nederland kwam uiterst moeizaam en ondoorzichtig tot stand, omdat zij over veel, deels met elkaar verknoopte, schijven liep en daardoor telkens mogelijkheden tot obstructie bood. Meer recent werd vanuit het buitenland Nederland lof toegezwaaid voor zijn poldermodel: de Nederlandse wijze van harmonieuze besluitvorming zou de kwaliteit van de samenleving en de economie ten goede komen.